

Tallinna Linna
Keskraamatukogu

Piimasaaduste Väljaveo Kontrolljaama Teated.

Ilmub üks kord kuus Piimasaaduste Väljaveo Kontrolljaama väljaandel.
Toimetuse aadress: Tallinn, Piimasaaduste Väljaveo Kontrolljaam, U. Sadama 2.
Telef. 300-93 ja 300-92.

Nr. 5

12. mai 1937. a.

Nr. 5

Iga asi omal ajal.

Hädapäralisemaid korraldamistöid piimatööstustes.

Ja an Kase, kontrolör.

Midagi ei kesta igavesti, vaid aegade keerises kõik kaob — hävib. Kõik see, mis on oma aja ära elanud — lakkab olemast ning kui ei taheta, et jääks tühi koht, tuleb see asendada uuega. Nii on looduse seadus — sellele allub kogu elu.

Vaadeldes lähemalt meie piimatööstuslist ala on mõisteta, et ka siin peab võtma ette järjest uuendamisi ja kohendamisi ning korraldama seda, mis on oma aja ära elanud. Ei saa nii, et on kunagi ostenud mõni masin, aparaat, riist jne. ja nüüd kõik see peab kestma igavesti. Nagu igale inimesele on määratud tema eluiga, nii on see ka masinate, riistade — ühesõnaga kõigi asjade juures.

Tihti peale aga meie piimaühingute juhtivad tegelased nagu unustavad selle looduse seaduse. Nagu vägisi tahetakse kõike seda kujutada teisiti. Kuid ometigi ollakse jõuetud selleks — ajahammas teeb oma tööd, ning kõik see, mis on vana, on oma aja ära elanud — hävib ning tuleb paratamatult asendada uuega. Ja selles seisabki omamoodi probleem. Ühede piimatööstuste juhtivad tegelased märkavad oma tööstustes seda vananemise protsessi, mõistavad seda ning õigeaegselt võtavad ette uuendamisi. Teistes kohtades võibolla märkatakse ka kõike seda, kuid ei võeta õigeaegselt midagi ette olukorra parandamiseks, ning seal siis selle tulemusena peaaegu kindlasti on juba kahjud paratamatud. Kõigepealt muidugi kannatab selle tagajärjel või kvaliteet ning sarnase nõrgakvaliteedilise kauba eest saa-

dakse ka madalamat hinda. Nii siis koguni kahekordne kahju. Pole meie aga kaugeltki nii rikkad, et võiksime lasta tekitada oma rahvale ja riigile selliseid kahjusid. Selleks on võetud abiks seadusandlus. Piimandus, kui tähtsaim tegevusala, on korraldatud kindlapiirilisel seaduste ja määrustega. Piimasaaduste Väljaveo Kontrolljaamal, kui järelvalve asutusel, kes peab jälgima kehtivate seaduste ja määruste täitmist sellel alal, on kohuseks sundida piimatööstuste juhtivaid tegelasi oma tööstuste korraldamisele, kui nad seda õigeaegselt ise ei tee. Nii kujuneb olukord viimaste suhtes hoopis kehvasti — esiteks kantakse kahju ning teiseks seaduse alusel ollakse sunnitud oma tööstused hiljem ikkagi nõuetavalt korda seadma.

Kas peab see tõesti nii olema, ning kui kaua peab kestma selline olukord?

Piimasaaduste väljaveo kontrolli teostamise määruse § 12 alusel revideeritakse Kontrolljaamas registreeritud piimatööstusi vähemalt üks kord aastas. Kui olukord nõuab, teostatakse ka korduvaid revideerimisi. Nendest kohapeal teostatud revideerimise tulemustest saame ülevaate iga üksiku piimatööstuse üldseisukorrast ning sellest, kuidas keegi tööstus on korraldatud?

Kontrolörid ja konsulendid, teostades mainitud revideerimisi on pannud tähele, et mõnedes piimatööstustes korduvad ikka ja jälle ühed ning samad puudused. Isegi korduvate nõudmiste peale vaatamata ei taheta neid kuidagi kõrvaldada. Samal ajal aga nende piimatööstuste või juures kipuvad esile tulema mitmesugused või vead. On aga piimatööstusi, kus revideerijal kohapeale minnes ei ole teha muud kui konstateerida tööstuse korrasolekut. Millega seda siis seletada? Aga ei millegi muuga, kui et neis tööstustes puudused, kui nad tekivad, õigeaegselt juhtivate tegelaste eneste algatusel otsekohe kõrvaldatakse. Ja vaadake, see on õige, nii peab see toimuma igalpool. Puudused tekivad, see on paratamatu, kuid tähtis on, et neid õigeaegselt märgataks, osatakse hinnata arvatavat kahju, mis sellega ühenduses võib tekkida ning asutakse otsekohe pahede kõrvaldamisele. Ei oodata aga seni kuni revideerija tuleb ning sunnib puudusi kõrvaldama. Sellise olukorrani me püüame ning sinna me ka peame kindlasti jõudma. Ja see kõik on teostatav, ainult rohkem teadmisi, rohkem hoolt ja huvi, rohkem peremehelikkust lugupeetavad piimaühingute juhtivad tegelased.

Iga asi omal ajal, igal pool ja igas asjas eeskujulik kord ja puhtus, nii peaksime harjuma nägema meie piimatööstusi.

Vaatleksime nüüd edasi tähtsamaid puudusi, milliseid just viimase aja revideerimistel on rohkem käsitatud.

Puhtavee kaevud.

Hää ja kõigiti korraliku puhtavee saamine külluses on üks kõige tähtsamaid eeltingimisi piimatööstuse edukaks tegutsemiseks. Kui

pole õnnestanud korraliku vee saamine, siis on asjata kõik töö ja vaev. Kasutada olevast kaevuvee kvaliteedist oleneb, kas suudetakse järjekindlalt kõrgekvaliteedilist vöid valmistada, vöi õnnestub see ainult juhuslikult. Nörgakvaliteedilist vöid valmistades ei suuda aga ükski piimatööstus olla elujöuline.

Paljud piimatööstused on väga raskeid päevi üle elanud ning vägagi suuri kulusid pidanud kandma korraliku puhtavee saamiseks. Ja vist nii mõnelegi piimauhingule on kaevu küsimus kuni tänapäevani veel lahendamata küsimuseks. Rohkem kui kusagil mujal, annab ennast kõige valusamini just siin tunda omalajal tehtud eksisammud.

Nagu teada, enamuses meie piimatööstustes on puurkaevud. Küllaltki on ka lahtiseid raketega kaeve, kuna ainult üksikutel õnnelikkudel on kasutada puhas ja selge, otse allikast voolav külm vesi. Paljudes kohtades algab puurkaev lahtise-raketega kaevu põhjast, nii et mantlitoru ots avaneb lahtisesse kaevu ja selles lahtises kaevus on ka vesi. Seega puhtaveena kasutatav vesi on osalt lahtisest, osalt puurkaevust. On isegi juhtumeid, kus meelega on tehtud augud mantlitorusse, et oleks rohkem veft tarvitamiseks ja seda just lahtise kaevu vee arvel, kuna puurkaev ei suuda anda tarviliselt vett. Mis siis siin öieti sünnib? Midagi muud, kui et kasutame nimelt puhtaveena vett, mille kvaliteedis me ise sugugi kindlad ei saa olla. Lahtises kaevu osas on kindlasti pinnavesi, mis on rikas igasugu bakteritest — seega vägagi kahtlase kvaliteediga. Kuid veel halvem on lugu sellepöolest, et need lahtised kaevu osad on kauemat aega puhastamata — vesi seal on juba roiskunud. Nii ongi ettetulnud juhtumeid, kus mõne piimatalituse vöi järsku osutub kvaliteedilt niivörd halvaks, et ei kölba kuhugi. Pöhjuste otsimisel on satunud kaevu veele, ning kui siis on hakatud lahtist kaevu osa puhastama, siis pole peaaegu leidunud sellise „köva südamega“ inimest, kes selle töö juures oleks saanud viibida. Nii hirmsal kombel vöib haiseda kõik see mustus ja praht. Ja ei olnudki rohkem tarvis, kui pliiatsi jämedune auk mantlitorus, mille kaudu sattus roiskunud vesi ja mustus puhtavee hulka. Siinkohal peab üldiselt meelde tuletama, et enamuses puurkaevude juures mantlitoru otsad on halvasti suletud. Ei ole haruldased need nähtused, kus mantlitoru ots on sootuks avatud ning on peaaegu ühel tasemel vihmast ja maapinnast kogunenud veepinnaga lahtises raketega kaevu osas. Juhtub ka, et lahtises raketega kaevu osas leidub vees konne, kes sealt juhuslikult vöivad sattuda torustiku kaudu külmavee reservuaari. Siit edasi vöib aga juhtuda juba kõige halvemat.

Lahtiste-raketega kaevude juures on suurimaks puuduseks mädanenud ja seenetanud ning hallitanud kaevu puust rakked ja samas seisukorras olevad kaevude puust kaaned. Tuleb pidada meeles, ning vötta kindlaks teadmiseks, et

piimatööstuse kaevu raketeks puust rakked ei kõlba, vaid need peavad tingimata olema tsemendist. Kaev tuleb pealt katta kaanega, ning aegajalt tuleb kaevu tingimata ka puhastada. Ei saa nii, et mädanenud puu roikad ja muu praht liguneb kaevus vee sees.

Kokkuvõetult minimaal nõudmised puhtavee kaevude kohta. Kõigepealt, kui on puurkaev, siis olgu see ka ainult puurkaev. Tähendab puurkaevu mantlitoru ots olgu niipalju kinniselt kaetud, et sealt mingil tingimusel pinnavett ega muud mustust puhtavee hulka ei satuks. Et hoiduda üllatustest, tuleb aegajalt kontrollida mantlitoru, kas sellesse pole tekkinud aukusi ning kui puurkaev algab lahtise kaevu põhjast, tuleb tingimata lahtine-raketega kaevu osa sagedamini puhastada, eriti aga siis, kui selles lahtises osas on vesi. Ei või kunagi teada, millal võib tekkida mantlitorusse pisemgi auk, millest jätkub, et mustuse kaevu sattudes rikkuda vett ning sellega ühes ka või kvaliteeti. Kus on lahtised raketega kaevud, siis kaevu rakked võivad olla ainult tsemendist, ühesõnaga materjalist, mis ei mädane, hallita ega seeneta. Kaevud olgu tingimata pealt kaetud korralikkude värvitud (soovitav tinamenning) kaantega — kas metallist ehk puust. Puust kaaned olgu aga kaetud altpoolt küljest tsiingitud plekiga, et hoiduda seenetamise ja hallitamise eest. Kaevu rakete ümbrus olgu täidetud tarvilises sügavuses savi kihiga, et pinnavesi ei valguks kaevu. Mitte kunagi unustada kaevude puhastamist.

Vahete-vahel tuleb kontrollida ka vee kvaliteeti, et olla teadlik selle kõlbulikkuses, seega rohkem kaitstud üllatuste eest. Eriti ettevaatlik oldagu seal, kus puhtavee kaevu läheduses asub mustavee settekaev ehk kaevu lähidusest möödub mustavee torustik. Nii mõnigi piimatööstus on pidanud selletõttu maksma kallist kooliraha. Aastate möödudes on puust mustavee torustik mädanenud, mustus valgub maasse laiali ning vähehaaval hakkab pikapeale immitsema kaevu. Ja kui ei olda tarviliselt hoolas, ei jälgita kõike seda küllaldaselt, ühel ilusal päeval ongi tagajärg käes — või kvaliteet on halb. Nii see ei tohi aga olla — peremees peab alati teadlik olema kõiges, mis tema majapidamises sünnib. Peremehe hool ja mure on, et kõik oleks korras. Ja hää peremees tõepoolest ka hoolitseb selle eest.

Kõik see, mis on öeldud kaevude kohta, on maksev niihästi piimatalituste, kui ka koorejaamade kaevude suhtes.

Külmavee reservuaarid.

Järgmiseks kohaks, kus sagedasti paremgi kaevu vesi saab rikutud, on külmavee reservuaarid. Peab tähendama, et seniajani on peetud külmavee reservuaare kõige vähem tähtsamaiks ning nende asukohale ja korrashoiule on õieti vähe rõhku pandud. Selles osas valitseb sootuks vale arusaamine. Kui piimatalituses küsid külmavee reser-

vuaari järele, siis väga sagedasti öeldakse sulle, et meie võtame võipesuvee otsekohe kaevust, ega see reservuaari puutugi. Täiesti õige — kuid ometi liigub ka reservuaarist tulev vesi sama torustikku mööda. Mitte ainult ei ole tähtis võipesuveisi, vaid ühtlaselt tähtis on kõik vesi, mida piimatalituses kasutatakse. Sest ühel ehk teisel teel ikkagi on kokkupuuteid võil ka reservuaari veega.

Nagu teada, asuvad külmavee reservuaarid enamuses pöönin-gul — katuse alustes, sagedasti isegi sarnases kohas, kuhu üldse pole juurepääsu. Mõnelgi pool on külmavee reservuaaril eriruum, kuid siis on muudetud see meieri toidukambriks, ehk muuks kolukambriks. Kuid on veelgi halvemaid olukordi. Niisugune on siis meie piimaühingute juhtivate tegelaste arusaamine külmavee reservuaaride tähtsusest.

Reservuaaridena tarvitatakse meil mitmesuguseid metall, kuid väga palju ka puust valmistatud igasuguseid nõusid. Metallist reservuaari kohta, kui see kõigiti korras on, ei saa midagi öelda. Kuid paljud neist on sarnased, et pole üldse võimalik nende puhastamine. Aastate jooksul on kogunenud nendesse vee kaudu kõiksugu mustust, ise need on seest kui roostepangad. Sarnaste reservuaaride kohta tuleb öelda otsekohe, et need on täiesti kõlbmatud ning neis piimatööstustes, kus sellised olemas, tulevad soetada kiires korras uued korralikud reservuaarid.

Meie ideaaliks olgu valgest kahvelkividest puhtavee reservuaarid, kuid peab ütlema, et senini pole neid üheski piimatööstuses. Kus olukord vähegi lubab ning reservuaari soetamine päevakorral, seal võiks küll mõni piimatööstus olla teerajajaks ning ehitada sellise reservuaari.

Metallist reservuaaride juures on see pahe, et need kiiresti roostetavad, rooste mõjub aga, nagu teame, väga halvasti või kvaliteedile. Sellepärast peame hoolitsema metallist reservuaaride juures, et need vähem roostetaksid. Peame neid aegajalt puhastama ja seest värvima (soovitav tinamenning), muidu võib hõlpsasti või kvaliteet sattuda hädaohtu. Reservuaarid peavad tingimata puhastatavad olema ning nende puhastamist tuleb teha kaunis sagedasti. Kaaned olgu samuti metallist ning ka värvitud.

Puust reservuaarid on kõlbulikud senikaua kui nad on uued. Vananedes tekib puusse mädanik, mis juba ei jäta mõju avaldamast ka või kvaliteedile. Samuti on sagedaseks nähteks, et puust reservuaarid hallitavad. Just külmavee reservuaaridest on sattunud hallituse idud võisse ning hiljem on või seest hallitust täis. Ka reservuaaride puust kaaned õige sagedasti on hallituse tekitajateks võis. Puust reservuaar on lubatud ainult siis, kui see on korras ning selle eest tarviliselt hoolitsetakse. Puust reservuaare tuleb palju sagedamini puhastada, neid lubjaga pestes, ning samuti peavad need olema seest värvitud (tinamenningiga), et kaitsta puud mädanemise eest. Puust

reservuaaride kaaned puhastatagu ning värvitagu samuti ning lisaks veel löödagu altpoolt tsingitud plekiga, mis hoiab ära hallituse tekkimise.

Ruumid ja kogu ümbrus, kus asuvad külmavee reservuaarid, samuti ka igasugused muud veekogumise kohad ja basseinid, olgu täiesti puhtad ning kõigiti korras. Nagu võihoiuruum ei kõlba meieri sahvriks, niisama ei kõlba selleks ka külmavee reservuaari ruum.

Ettevaatus on tarkuse ema — sellepärast piimaühingute juhtivad tegelased võtke kontrollimisele kaevud, külmavee reservuaarid ning mustavee ärajooksu seadeldised. — Need kolm on üllatusi tekitanud ja võivad seda teha ka edaspidi, kui ei olda küllalt ettevaatlik.

Muid puudusi.

Veel puudutaksin mõne sõnaga piimatööstustes tarvitusel olevaid igasuguseid puust esemeid, nagu lauad, puldid, riistade riulid, pesunõud jne. Need asjad on paljudes piimatööstustes vanad ja tih-tigi sootuks mädanenud. Järelikult külvame sel moel piimatööstuse ruumesse mädaniku baktereid ning soodustame või kvaliteedi halvenemist.

Loomulik oleks, nagu seda juba mõneski piimatööstuses ka on, et kõik sarnased esemed oleksid metallist — soovitav kas aluminium ehk roostevaba metall. Siis on nende eest hoolitsemine lihtne, nende iga tunduvalt pikem ning pole kunagi karta nende mädanemist. Seniks aga, kui pole jõutud soetada metalliseid, võtame ja kõrvaldame kõik puust esemed, mis vähegi avaldavad mädanemise või kõdunemise tundemärke. Ja kindlasti värvime kõik puust esemed, et kaitsta neid mädanemise eest.

Pesemisel ja puhastamisel peetagu erilisel silmas täispiima kaaluvanni kaitsepuu serva alust ning täispiima vanni kraani. Need kohad on nii mõnelegi meierile piinlikkust tekitanud, kuid veel rohkem on mõjutanud neisse kohtadesse kogunenud vana ja mädanema läinud piima jätted nende meierite poolt valmistatud või kvaliteeti.

Kus puuduvad veel senini nõuetavad või ja ka pakkematerjali hoiuruumid, seal asume otsekohe nende ehitamisele ja korraldamisele. Oleme juba küllalt pika aja niioelda „kuidagi moodi“ läbijäänud, nüüd oleks ehk aeg lõpetada selline „peost suhu“ elamine ning kogutud reservid tuleksid tööle rakendada veelgi suuremate väärtuste loomiseks.

Piima ja piimasaaduste ankeedid Tartus

28. aprillil ja 30. juunil 1936. a.

Dr. med. S. Lind, Tartu linna tervishoiuarst ja
V. Laanpere, Tartu linna statistikabüroo vanem statistik.

Ankeedi ettevalmistamine ja teostamine.

Põllutöoministeeriumi algatusel toimus Tartu Tervishoiuosakonnas veebruaris 1936 nõupidamine Tartu linna toodava piima ja piimasaaduste ankeedi korraldamise asjas. Nõupidamisest võtsid osa ministeeriumi siseturu piimasaaduste kontrolör A. Irs, linna tervishoiuarst dr. med. S. Lind ja linna statistikabüroo juhataja A. Isotamm. Sellel koosolekul selgitati ankeedi korraldamise võimalusi ja määrati kindlaks ülesanne. Hilisematel nõupidamistel, kus peale nimetatute võtsid osa veel tervishoiupolitsei komissar J. Kodres ja linna statistikabüroo vanem statistik V. Laanpere, arutati läbi ja otsustati rida küsimusi, mis ankeedi tegelikuks teostamiseks osutusid tarviliseks.

Ankeedi eesmärgiks seati: 1) selgitada neid rajooni linna ümbruses, kust piima Tartusse tuuakse, et neis rajoonides suuremat tähelepanu pöörata piimaga edasikantavate nakkushaiguste, eriti tüüfuse vastu võitlemisele, 2) selgitada piima kvaliteeti ankeedi päeval intensiivsema piimaproovide võtmisega ja 3) selgitada Tartus tarvitatava piima ja piimasaaduste keskmist hulka.

Ankeedi läbiviimiseks saadi toetust Põllutöoministeeriumilt ja Tartu Linnavalitsuselt à 100 krooni.

Ankeedi tegelikkudeks korraldajateks ja juhtideks olid linna tervishoiuarst dr. med. S. Lind, linna statistikabüroo juhataja A. Isotamm ja vanem statistik V. Laanpere.

Ankeedid korraldati kahel teispäeval, 28. aprillil ja 30. juunil 1936, kummalgi korral öösi kella 2-st alates 24 tunni jooksul. Nädalapäevadest valiti teispäev seepärast, et sellel päeval, nagu kogemused turuhindade kogumisel on näidanud, saabub talupidajaid linna ja turule keskmisel arvul teiste nädalapäevadega võrreldes. Seega sobis nimetatud päev kõige enam keskmise linnas tarvitatava piima hulga selgitamiseks.

Ankeetide vahe oli ümmarguselt kaks kuud. Säärane vaheaeg nähti ette selleks, et ankeedis väljenduks ka kevade ja suve mõju, kuna toodeldav piimahulk on kevadel suuresti lahkuminev suvisest piimahulgast.

Nagu teame, ei püsi rööskpiim rööšana kuigi kaua. Seepärast toimub rööskpiima tootmine ja tarvitaja kätte toimetamine harilikult ühel ja samal päeval. Nimetatud rööskpiima omaduse tõttu on võimalik ülevaadet saada piima tarvitamise kohta linnas lühemaajalise, 24-tunnilise statistilise vaatluse abil. Koor ja või püsivad muutmatult

kauem kui rööskpiim, ja tarvitajail on võimalus neid varuks muretseda. Seepärast on koore ja või tarvituse kohta linnas tõetruu pildi saamiseks tarvis korraldada pikemaajalise kestusega vaatlusi. Kuna aga ankeedi sihiks oli jälgida peamiselt rööskpiima tarvitamist ja tootmisrajoone, siis piirduti eelnimetatud lühemaajalise vaatlusega.

Iga piima ja piimasaaduste tooja kohta täidetav kaart koostati alljärgneval kujul, silmas pidades, et need sisaldaks kõiki vajalisi andmeid, mis oleksid kergesti käsitletavad läbitöötamisel:

Tartu linna toodud piim ja piimasaadused.						Kontrollpunkti nr.....	
Ankeet „.....“ ..... 1936. a.							
Piim I	Kust toodud					(Kaugus km)	
I							
II	(vald)	(küla)	(talu)		(Kellaaeg)		
Lauavõi kg	Kauplusele	Piim		Või		Koor	
		Adress	Ltr.	Adress	Kg.	Adress	Ltr.
Köögivõi kg	Asutusele						
Rööskkoor I	Piimatööst.						
Hapukoor I	Isikule koju						
Sõiduk	Märkused:						

Ankeedi teostamise tehniline korraldus oli järgmine: üheksale linnatoovale maanteele asetati kontrollpunktid, kus tegelikkude registreerijatena teotsesid 18 intelligent-töötut, kelledele enne ankeeti korraldati instrueerimise koosolek.

Kontrollpunktid (k/p) olid asetatud järgmiselt: k/p nr. 1 — Tallinna maanteel, k/p nr. 2 — Narva maanteel, k/p nr. 3 — Räpina maanteel, k/p nr. 4 — Võru maanteel, k/p nr. 5 — Soinaste teel, k/p nr. 6 — Valga maanteel, k/p nr. 7 — Viljandi maanteel, k/p nr. 8 — Ilmatsalu teel ja k/p nr. 9 — Vorbuse teel.

Tähendatud teedel valiti kontrollpunktide asukohad nii, et kahekordset registreerimist ette ei tuleks. Kõikides kontrollpunktides algas registreerimine öösi kell 2, peale 5-da k/punkti, kus liiklemise vähesuse tõttu registreerimine toimus ainult kella 4-st kuni kella 8-ni hommikul. Igal maanteel oli korraga registreerimas ainult üks tööjõud, peale 1., 2., 3., 4 ja 6. kontrollpunkti, kus suurema liiklemise ajal kella 5-st kuni kella 9-ni hommikul töötasid kaks registreerijat.

Iga piima ja piimasaaduste tooja kohta täideti eelpool tähendatud kaart. Ankeedi päeval registreeriti ka 1) sadama, 2) jaama kaudu linna toodud piim ja piimasaadused ning 3) linna piires elutsevatelt lehmapidajailt müügile saadetud ja enese tarvitamiseks jäetud piim. Linna administratiivpiires asuvatele mõisatele saadeti vastavad küsimuslehed. Samuti käidi läbi kõik Tartu piimatööstused ja registreeriti ümbertöötatud piim.

Maanteedel korrahoidmiseks ja liiklemise reguleerimiseks pidasid ankeedi korraldajad tarvilikuks paluda Tartu-Valga prefekti V. Roovere luba politseinikkude saatmiseks kontrollpunktidesse registreerimise ajaks. Prefekt lubas lahkesti politseinikkude abi ja otsustas korraldada ühel ajal ankeediga (28. IV) politseinikkude poolt teostatava liiklemisvaatluse samades kontrollpunktides. Nii täitsid politseinikud edukalt kahte ülesannet korraga. Kuna elavam liiklemine maanteedel koondub harilikult hommikutundidele, siis teisel ankeedi päeval (30. VI) olid politseinikud korda pidamas viiel suuremal maanteel ainult hommikul kõige elavamal liiklemisajal.

Ilmastik oli mõlematel ankeedi päeval hea ja ei takistanud selle korralikku teostamist.

Ankeetmaterjali kokkuvõtmine.

Peale materjali kontrolli koostati tabelid, mis annavad ülevaate Tartus tarvitatud piima ja piimasaaduste hulga kohta. Edaspidises käsitluses on sulgudesse paigutatud 28. aprillil korraldatud ankeedi andmed ja sulgudeta on toodud 30. juuni andmed.

Linna toodud piima ja piimasaaduste hulk.

Piima toodi linna maanteede kaudu 1 410 (1 672) l esimese valiku ja 24 192 (18 322) l teise valiku piima, kokku 25 602 (19 994) l rõõskpiima. Linna piires elutsevad lehmapidajad tootsid 702,5 (453) l ja sadama kaudu toodi linna 0 (5) l teise valiku piima. Raudtee kaudu piima linna ei toodud. Linna administratiivpiires asetsevad mõisad saatsid müügile 1931 (1 682) l esimese valiku ja 115 (110) l teise valiku piima. Piimatööstustes töötati ümber 3 348 (2 459) l teise valiku piima: kooreks 1 229 (1 654) l, juustuks 919 (150) l, võiks 1 000 (0) l, keefiriks 200 (0) l ja pastööriti 0 (655) liitrit. Summeerides maalt, mõisatest ja sadama kaudu linna toodud piimahulga linna lehmapidajate piimatoodanguga ja lahutades sellest piimahulga, mis piimatööstustes ümber töötati kooreks, võiks, juustuks ja keefiriks ning arvestades seda, et piimatööstustest saadeti 28. aprillil müügile 655 liitrit pastööritud piima, siis saame linnakodanikele tarvitamiseks jäänud piimahulga. Seega tarvitati ankeedi päeval Tartus 3 341 (3 354) l esimese valiku ja 21 661,5 (16 431) l teise valiku piima ning 0 (655) l pastööritud piima, kokku 25 002,5 (20 440) l rõõskpiima.

Tartus oli 28. aprillil ca 59 500 ja 30. juunil ca 58 700 kodanikku. Vastava arvutuse järgi leiame, et 28. aprillil tuli kodaniku kohta 0,343 ja 30. juunil 0,426 l rööskpiima, seega tõus kodaniku kohta on 0,083 liitrit.

Võid saadeti ankeedi päeval Tartusse müügile 1 378,5 (1 037) kg, sellest oli maalt lauavõid 70,6 (376) kg.

Koort toodi samadel päevadel müügile 695 (344) l, millest 420 (146) liitrit rööskkoort, mis oli maalt müügile toodud.

Peale siintoodud arvude koore ja või kohta on ankeedi päeval veel piimatööstustest, nagu eelpool tähendatud, võid ja koort müügile saadetud. Vastavad materjalid näitavad palju piimatööstuste piima võiks ja kooreks ümber töötati, kuid kui palju ümbertöötuse järele võid ja koort saadi, selle kohta kahjuks puuduvad andmed.

Piimatoojate arv.

Registreerimise päeval saabus linna 475 (388) piima ja piimasaaduste toojat. Kontrollpunktide asetuse järgi saabus neid (sõidukeid) järgmiselt: k/p nr. 1 — 47 (47), k/p nr. 2 — 114 (94), k/p nr. 3 — 102 (60), k/p nr. 4 — 66 (69), k/p nr. 5 — 15 (3), k/p nr. 6 — 51 (46), k/p nr. 7 — 24 (30), k/p nr. 8 — 28 (19) ja k/p nr. 9 — 28 (20), kokku 475 (388) piima ja piimasaaduste toojat. Kõige enam saabus sõidukeid Narva maantee kaudu. Kõikidel maanteedel on saabuvate sõidukite arv suvisel ankeedil võrreldes kevadisega tõusnud, peale Võru ja Viljandi maantee. Eriti rohkesti — 70% — on tõusnud sõidukite arv Räpina maanteel, kuid selle maantee kaudu toodud piimahulk tõusis ainult 8,5 %. Sellega langes Räpina maanteel iga üksiku piimatooja osatähtsus 51 liitrilt 36 liitrile.

Olgu veel märgitud, et ankeedi päeval toodi piima linna ka jalgsi — 19 (10), jalgrattaga 4 (3), autoga — 2 (0) ja käruga — 1 (0) juhul. Jalakäijate poolt linnatoodud piima kvantum oli võrdlemisi väike, ulatudes vaid ühel juhul 22 liitrini. Kokku toodi jalakäijate poolt piima linna 121 liitrit, peamiselt linna lähemast piirkonnast, kuni 5 km kauguselt.

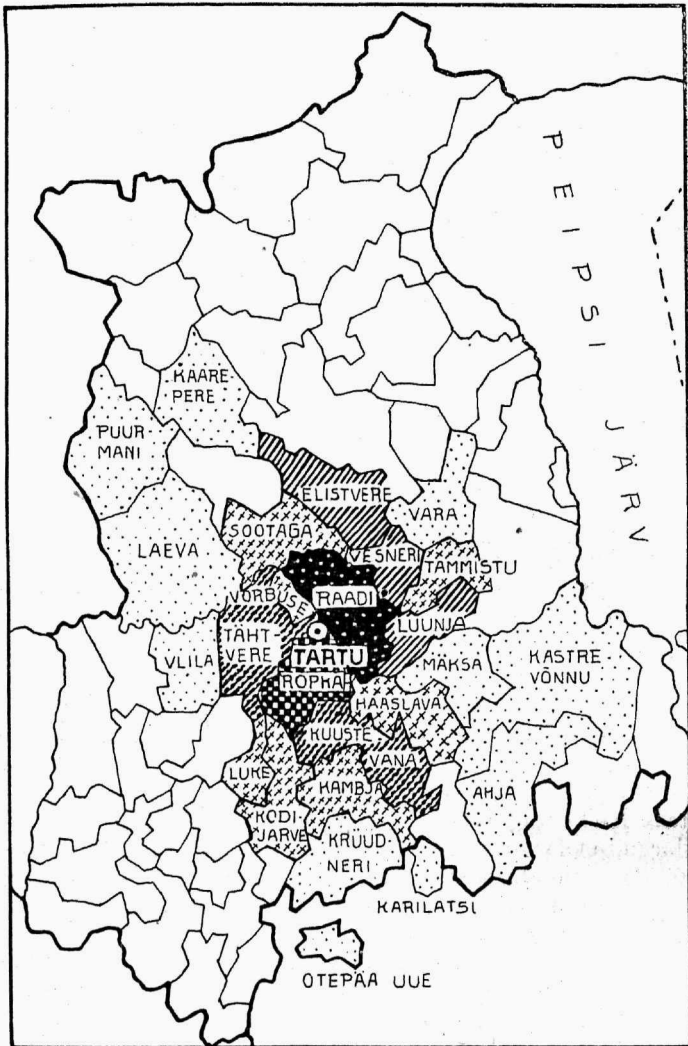
Autoga toodi ühel juhul köögivõid (ülesostja) ja ühel juhul 92 l piima, mis oli Aru talu piim Raadi vallast, 7 km Tartust.

Piima linnasaabumise aeg.

Rõhuvas enamuses saabuvad piimatoojad linna kella 5 ja 8 vahel hommikul — 90,2 (88,1) %. Enne kella 5-t saabus 4 (2,3)% ja peale kella 8-t — 5,8 (9,6)% piimatoojaist. Kõige enam oli linna sissesõitjaid-piimatoojaist kella 6 ja 7 vahel — 49,3 (53,9) %.

Üldiselt saabusid 30. juunil piimatoojad linna ümmarguselt tunni võrra varem kui 28. aprillil. See on seletatav põllupidaja töörohkusega suve kuudel. Nii saabusid 30. juunil linna kella 5 ja 7 vahel 81,3% piimatoojaist, aga 28. aprillil samal kella-ajal 70,1%. Piimatoojad, kes tulid mitte kaugemalt kui 10 km linnast, saabusid

linna rõhuvas enamuses — 84 (78) % — kella 5 ja 7 vahel. Kaugemalt tulijad, 10 kuni 20 km kauguselt, saabusid 28. aprillil keskmiselt tund aega hiljem, kella 6 ja 8 vahel, kuid 30. juunil saabus seegi rühm kella 5 ja 7 vahel. 20 km kauguselt jõutakse linna juba juhuslikkudel kellaaegadel.

Tartu linna piimaga varustav tagamaa. 28. IV ja 30. VI, 1936. a. ankeetide järgi valdadest linna toodud keskmine piimahulk liitrites Raadi 8388, Ropka 4472, Tähtvere 2757, Vana-Kuuste 2211, Vesneri 1493, Luunja 873, Elistvere 644, Luke 498, Haaslava 383, Vorbuse 283, Tammistu 254, Hambja 189, Sootaga 128, Kodijärve 97, Mäksa 48, Uila 19, Kastre-Võnuu 16, Ahja 10, Vara 6, Karilatsi 5, Laeva 4, Puurmanni 3, Otepää 1, Krüdneri 1, Kaarepere 1.

Piimaga ja piimasaadustega linna varustavad rajoonid.

Kõigist linna piimaga varustavatest talunditest on 32,6 (30,1)%, mis asuvad linnast mitte kaugemal kui 5 km. Järgmise ringi ümber linna moodustavad talundid, mis asuvad linnast 6 kuni 10 km — 33,4 (36,6)%. Kolmandasse ringi kuuluvad talundid 11 ja 15 km vahel — 20 (18)%, ja neljandasse ringi talundid 16 ja 20 km vahel — 9,1 (6,2)%. Kaugemalt kui 20 km saabub piimatoojaid 4,9 (9,1)%.

Ankeedi päevadel registreeriti üldse 24 (32) valda, kust piima ja piimasaadusi Tartusse toodi. Kaugeimana registreeriti Pala ja Puurmanni vallad, mis asuvad Tartust ligi 50 km kaugusel. Kaugeimatest valdadest saabujaid ei saa pidada järjekindlateks linna piima ja piimasaadustega varustajateks. Harilikult on need mõnel muul otstarbel Tartu sõitnud ja siis kaasa võtnud mõne liitri piima või paar kilo võid, kui mitte müügiks, siis sugulastele või linnas õppivatele lastele. Viimast väidet aitab tõendada seegi, et 30. juunil, millal toimus teine ankeet, registreeriti kaugemaid, üle 25 km, valdu seitsme võrra vähem kui 28. aprillil; kooli vaheajaks siirdusid õpilased maale ja polnud enam põhjust kaugelt linna sõitmiseks.

Ankeedi tulemused kinnitavad, et koorega linna varustajad asuvad linnast 10 ja 20 km vahelises ringis. Lähemalt, samuti ka kaugemalt on kooretoojaid väga vähe. Linna võiga varustajad asuvad linnast eemal 10 kuni 50 km. Talud, mis linnast kaugemal kui 20 km, saavad müügile harilikult võid, harvem piima.

Piimaga ja piimasaadustega linna varustajad vallad.

Linna piimaga varustajatest on esimesel kohal Raadi vald, kust toodi 9.071 (7.442) l teise valiku piima ja 144 (120) l esimese valiku piima, kokku 9.215 (7.562) l rööskpiima, mis teeb iga talundi kohta selles vallas 27,1 (22,2) liitrit. Raadi vallast, mitte kaugemalt kui 15 km linnast, on oma piima linna saatnud 142 (105) talundit, mis on 42 (31)% selle valla talundite üldarvust. Piimatoojatest Raadi valla talunditest oli 77 (59) talundit sääraseid, kust toodi müügile enam kui 50 liitrit piima korraga. Raadi vallas on esimese valiku rööskpiima tootjateks Kollo talu Lohkvakülas, Krassi ja Tuisu talud Eralakülas.

Järgmiseks suuremaks linna piimaga varustajaks on Ropka vald, kust 107 (80) talundit saatsid linna müügile 4.688 (3.382) l teise valiku ja 266 (119) l esimese valiku piima, kokku 4.954 (3.501) l rööskpiima, mis teeb iga selle valla talundi kohta 20,5 (14,7) liitrit.

Üle 50 liitri tõid piima linna 41 (24) talundit. Ropkas toodavad esimese valiku piima Raja talu Ülenurme asunduses, Linnavere talu Ropka asunduses ja Äkli talu.

Kolmandal kohal on Tähtvere vald, kust 56 (38) talundit saatsid müügile 3.443 (3.071) l teise valiku piima, mis teeb iga talundi kohta selles vallas 16,0 (9,5) liitrit. Esimese valiku piima tootjaid Tähtvere vallas ei ole.

Rohkesti tuuakse piima müügile veel Vana-Kuuste vallast: 1.907 (1.522) l teise valiku ja 730 (753) l esimese valiku piima. Vana-Kuuste vallas on esimese valiku piima tootjaks Ülenurme mõisa.

Vesneri vallast saabus 1.783 (1.204) l teise valiku piima. Esimese valiku piima Vesneris ei toodeta.

Raadi, Ropka, Tähtvere, Vana-Kuuste, Vesneri valdade talud asetsevad Tartust keskmiselt 5 kuni 15 km eemal ja need on tähtsamad Tartu piimaga varustajad, kuna toovad müügile 86,1 (83,1)% maalt linna toodavast piima üldisest hulgast. Kõigi teiste valdade osatähtsus Tartu piimaga varustamisel on juba väiksem, need saatsid müügile kokku 3.570 (3.391) l piima. Peale eespool nimetatute toovad Tartusse esimese valiku piima veel Lästa, Kilgi ja Latiku talud Läti külast, Luke vallast ning Pärna talu Luunja vallast.

Talupidajad müüsid linna toodud piima ja piimasaadused järgmiselt: esimese valiku piim anti peamiselt kauplustele — 55,9 (74,9)%, piimatööstustele — 29,4 (14,4)%, asutustele — 8,2 (5,7) % ja üksikisikutele koju kätte viies — 6,5 (5)%. Teise valiku piim müüdi samuti kauplustele — 75,4 (87,4)%, piimatööstustele — 16,0 (2,3)%, asutustele — 2,8 (4,1)%, üksikisikutele 3,0 (5)% ja turule 2,8 (1,2)%.

Lauavõi müüsid talupidajad kauplustele — 74,5 (83,8) % ja köögi- või viidi peamiselt turule — 47,4 (76,0)% ja asutustele 41,0 (0)%.

Rõõskkoor müüdi piimatööstustele — 97,4 (82,2)% ja hapukoore turule — 41,3 (92,2)%, ning kauplustele — 39,1 (0)%.

Linna piires asetsevad mõisad linna piimaga varustajatena.

Tähtsamateks esimese valiku piima tootjateks ja linna varustajateks on linna administratiivpiires asetsevad mõisad. Kogu müügile toodud esimese valiku piimast langes mõisate arvele 57,8 (50,1)%. Teise valiku piima tootsid mõisad väga vähe.

Oma piima müüsid mõisad järgmiselt: kauplustele — 34,3 (32,8)%, asutustele — 30,7 (39,8)%, piimatööstustele — 15,4 (3,6)% ja üksikisikutele koju kätte viies — 19,6 (23,8)%.

Linna piires asuvad Raadi, Tähtvere, Jaama ja Maarjamõisa. Peale mõisate linna piires veel Veeriku talu. Toodangu suhtes on mõisate järjestus järgmine: Raadi m. — 753 (656)l, Tähtvere m. — 643 (536) l, Jaama m. — 437 (414) l, Maarjamõisa — 148 (126)l, Veeriku talu — 65 (60) liitrit. Mõisad turustavad kokku 2.046 (1.792) l piima. Kõik mõisad saadavad müügile ainult esimese valiku piima peale Jaama mõisa, kust 50 (50) l läheb müügile teise valiku piimana. Veeriku talu toodab ainult teise valiku piima. Kõigist mõisatest jõuab piim müügile hommikul kella $\frac{1}{2}$ 6 ja 6 vahel, välja arvatud Tähtvere mõisa, kust $\frac{2}{5}$ päevasest toodangust jõuab müügile kell 13 keskpäeval.

Raadi m. ja Maarjamõisa varustavad peamiselt asutusi, kuna Tähtvere ja Jaama mõisa müüvad suurema osa toodangust kauplustele. Raadi mõisa varustab Ülikooli kliinikuid Toomil, Tallinna ja Veski

tänaval ning erakliinikut Riia tänaval, andes neile 57,8 (67,8)% kogu müügile toodud piimast. Ülejäänud piim läheb kauplustele — 15,3 (17,8)% ja üksikisikutele — 13,4 (14,4)% ning piimatööstustele — 13,5 (0)%.

Tähtvere mõisa annab oma piimast 45,4 (47,8)% kauplustele, 24,0 (35,6)% üksikisikutele, 0 (5,6) % IV suurtükiväegrupile ja 30,6 (11,2)% piimatööstustele.

Jaama mõisa müüb oma piimast kauplustele 65,9 (47,5)%, üksikisikutele koju kätte viies 21,3 (31,6)% ning varustab II diviisi laatsaretti, linna nakkus- ja naishaiglat ning laste-aeda Jaama tänaval, kuhu annab 12,8 (20,9)% müügile toodud piimast.

Maarjamõisa saadab oma piima Maarjamõisa kliinikutele — 73,6 (95,2)% müügist ja väike osa kauplustele — 26,4 (4,8)%.

Lehmapidajad linnas.

Nagu ülevaate alguses tähendatud, käidi ankeedi päeval läbi ka Tartu lehmapidajad. Selgus, et Tartus asub 59 (49) lehmapidajat, kellel oli kokku 98 (91) lehma, neist 2 (3) ei annud ajutiselt piima. Ei müü piima 13 (13) lehmapidajat, kelledel igal üks lehm ja kes piima ise ära tarvitavad. Lehmapidajate piimatoodang oli üldse 702,5 (453) liitrit, millest müügile saadeti 450,5 (311) l.

Piimaanumad.

Piimaanumate kaanetihenduse kohta on andmeid 422 (299) piimatooja kohta, mis teeb välja üldarvust 88 (77)%. Täiesti korraliku kaanetihendusega (k/tihendusega) ja lukuga piimanõud olid 74 (65)% piimatoojail. Korraliku k/tihendusega, kuid lukuta piimanõud olid 32 (39) piimatoojal. Korratu k/tihendusega, kuid lukuga piimanõud olid 20 (18) toojal. Korratu k/tihendusega ja lukuta piimanõud olid 11,8 (16)% piimatoojal. Suvisel ankeedil näeme piimanõude kohta ülesseatud nõudmistest tunduvalt paremat kinnipidamist võrreldes kevadise ankeediga. Piimanõude juures üldse ei esinenud teisel ankeedil puudusi Elistvere valla piimatoojail.

Piimaproovid ankeedi päevadel.

Esimesel ankeedi päeval (28. IV 36) võeti 18 piimaproovi, teisel ankeedi päeval (30. VI) 7 piima, — 4 või ja 3 hapukoore proovi. Määruse nõuetele mittevastavaid oli 28. IV proovidest 7, neist 6 sisaldasid liialt palju mustust, ühel oli kestus reduktaasi katsel vähem nõuetavast ajast; 30. VI proovidest oli nõuetele mittevastav 1, sisaldades suuremal määral mustust.

Lendlehed piimatoojaile.

Igale piima linna toojale andsid registreerijad lendlehed tüüfuse ja piima kohta mõlemal ankeedi päeval kodus läbilugemiseks ja alahoidmiseks. Eriti tüüfuse lendlehe levitamist sai peetud tähtsaks, kuna

tegelikkude kogemuste järgi maaelanikkudel on vähe teadmisi tüüfuse levimise viisidest ja hädaohtudest ja see mitteteadmine põhjustas sagedasti haiguse levimist.

Varemad piimaankeedid Tartus.

Iseseisvusajal on Tartu maanteede kaudu linna toodava piima hulga kohta andmeid kogutud 31. märtsil 1922 korraldatud liiklemisvaatluste ankeediga. Tol korral hinnati ühe päeva piimatarvitust Tartus ca 17.300 toopi ehk 21.277 liitrit. Võttes elanikkude arvuks 1922 aastal ca 50.000, mis õigem liiklemisvaatluste andmeis tähendatud 55.000-st, saame ühe elaniku kohta 0,425 liitrit piima, mis on suurem 28. aprillil s. a. tarvitatud piima hulgast, kuid võrdne 30. juuni s. a. piimatarvitusega elaniku kohta.

Teine piimandusankeet korraldati Tartus oktoobrikuu kestel 1927 a., millal registreeriti piimakauplustest läbimüüdud piim. Ümber arvutades neid andmeid Tartus müüdud ja tarvitatud piima kohta toopidelt liitritele ja võttes elanikkude arvuks ca 53.000, mis tõenäolisem tookordses ankeedis võetud ca 60.000-st, saame ühe elaniku kohta päevas tarvitatud piima 0,375 liitrit. See arv on vähe suurem 28. aprillil 1936 a. ankeedi andmeil ühe elaniku kohta tulevast piimahulgast, kuid vähem 30. juuni 1936 a. piimatarvitusest elaniku kohta.

Eespool kirjeldatud nelja ankeedi järgi tuleb piima iga Tartu elaniku kohta järgmiselt:

31. III. 1922.	Oktoober 1927.	28. IV 1936.	30. VI. 1936.
0,425 l	0,375 l	0,343 l	0,426 l

Oktoobris 1927 oli piimatarvituses väike tagasimineku, mida tookord seletati üldise piimamajanduse arenemisega maal. Talupidajad koondasid oma karjast saadud piima lähedail asuvaisse piimatalitustesse. Ka põhjendati piima tarvitamise tagasimineku 1927 a. sügisel sellega, et nimetatud ajal oli hea aedvilja-saak, mistõttu tarvitati vähem piima.

Üldiselt võib konstateerida, et piimatarvitus Tartus on jäänud samaks, mis ta oli neliteist aastat tagasi. Elanikkude arv linnas on tähendatud ajavahemikul küll 18% tõusnud ja piimanõudmine seega suurenenud, kuid samal ajal on ka piimakarja pidamine teinud edusamme, nii et nõudmine võis pakkumisega endiselt jääda kaetuks. Piimatarvitus Tartus võiks aga tõusta, ilma et piimapuudust oleks karta. Tartumaal on piimakarja pidamine eriti hästi arenenud. Linnalähedased vallad ei too kogu oma piimatoodangut linna, vaid piima jätkub ka piimatööstustesse saatmiseks. Tartu ümbrus suudaks palju enam piima oma peaturule saata, kui ainult selle järele oleks nõudmist. Võrreldes Tartut piimatarvitamise suhtes teiste maade linnadega saame järgmise pildi:

Linna nimetus	Piima tarvitamine ühe elaniku kohta liitrites (Eesti Tervishoiu Muus. saadud andmeid)
Ameerika suurlinnad	0,75
Taani linnad	0,75—1,0
Antwerpen	0,75
Helsingi	0,7
Helveetsia linnad	0, 5—0,7
Stockholm	0,57
Wiin	0, 4
Tartu (4 ankeedi keskmine arv)	0,39
München	0,38
Budapest	0,36
Berliin	0,30
Hamburg	0,30

Me näeme, et piima tarvitamise suhtes on Tartu tunduvalt taga teistest põhjamaade linnadest. Sel põhjusel ja ka piima suurt toiteväärtust silmas pidades on täiesti põhjendatud ja tarviline piima-propaganda, kusjuures ühtlasi tuleb muidugi teostada piima järelvalvet ja turustamist nõnda, et piim oleks puhas ja vaba nakkushaiguste tekitajaist.

Kuidas või aroomi alal hoida.

Hää, õrn ja värske hapu aroom eksportvõis on üks tähtsamaid omadusi või kvaliteedi määramisel. Võid, millel puudub aroom, nimetatakse tuimaks. Sellepärast on võivalmistajatel tähtis esiteks valmistada hää aroomiga võid ja teiseks valmistada nii, et see aroom või alalhoidmisel ei kaoks. Aroomi tekitavad võis vastavad bakterite liigid. Juba piimahappe bakterid *Streptococcus bactic*, samuti ka *Streptococcus cremorise* eriliigid, sünnitavad võis aroomi, peaaesjalikult on aga aroomi tekitavateks bakteriteks *Streptococcus citrovous* ja eriti tugeval kujul *Str. paracitrovorus*. Mõned autorid on küll arvanud, et viimsena mainitud bakterite liik üheltpoolt tekitab hääd aroomi, kuid teisest küljest ta soodustab vigade tekkimist või alalhoidmisel. Kuid aroomil on veel see nõrk külge, et ta või alalhoidmisel varsti kaob, ja aroomi kadumisega kaotab ka või oma värskuse, missugune asjaolu nõrgestab juba või kvaliteeti.

„Mol. Prom“ 1936 a. nr. 11 kirjutab Goräjev, et keegi Razutov on leiutanud tehnilise võtte, kuidas aroomi võis alalhoida. Koor pastöriseeritakse 80—85° C, siis jahutatakse kuni 18° C ja lisatakse kohe 5% juuretist koorele juure. Peale seda hoitakse koort mainitud temperatuuri juures 3 tundi. Nimetatud võtte ollagi selleks, et aroomi

koores samuti sellest valmistatud võis alalhoida. Pärast 3 tunnilist koore hapendamist, kus happesus peab tõusma 11° S. H., koor jahutatakse valmimiseks kuni $1-2^{\circ}$ C. Selliselt jahutatult hoitakse koort $1\frac{1}{2}-2$ tundi. Peale seda koor soojendatakse $13-14^{\circ}$ C ja lüüakse võiks. Niiviisi valmistatud võis püsivat hää aroom või alalhoidmist kuni 2 kuuni. Teatavasti aroomi tekitajad bakterid vajavad arenemiseks võrdlemisi madalat temperatuuri paljude autorite arvates mitte üle 20° C, loomulikult on siis vaja tarvitada juuretise valmistamiseks, samuti koore hapendamiseks võimalikult ühtlast ja võrdlemisi madalat temperatuuri. Suurtel temperatuuride lahkuminekul ei pääse need madalat temperatuuri eelistajad bakterid koores mõjule, kui nad juuretise hapendamisel kõrgema temperatuuri juures on juba varjule jäänud ja nõrgestatud seisukorda sattunud.

J. Jaanhold.

Kuidas Uus-Merimaa erikaal kasvab piimasaaduste maailmaturul.

„Molkerei-Zeitung“ nr. 3 — 12. jaan. 1937 kirjutab, et Uus-Merimaa on viimasel paaril aastakümnel aast-aastalt ikka tähtsama koha maailmaturul võitnud. On väga huvitav ära märkida, et Uus-Merimaal on piimalehma arv, võrreldes elanike arvuga, tõusnud nii kõrgele tasemele, et vaevalt teist niisugust maad leidub. Taanit peetakse üldse maaks, kus piimakarja pidamine on kõrgele järjele jõudnud, kuid piimakarja suhtarvuga elanike kohta jääb ta Uus-Merimaast kaugelt maha. Kuna Taanis iga 1.000 elaniku kohta loetakse 444 piimalehma, tuleb Uus-Merimaal iga 1000 elaniku kohta 1.233 piimalehma. Seega on Uus-Merimaal lehma palju rohkem, kui elanikke. Kui tugevasti Uus-Merimaa või- ja juustu väljavedu viimase kahekümne aasta jooksul on suurenenud, alates 1913 aastast, näitab see, et mainitud saaduste väljavedu on neljakordseks tõusnud. Sellest näeme, millist tähtsat osa mängib Uus-Merimaa piimasaadustega ilmaturu varustamisel ja teiste väljaveomaadega võistlemisel. Seepärast pole imeks panna, kui Uus-Merimaa varsti ilmaturul oma piimasaadustega esikohale tuleb. 1934 a. tuli Uus-Merimaa oma või väljaveoga teisele kohale, kuna juustu väljaveoga pääsis juba esimesele kohale. Üldisest või sisseveost Inglismaale 1933 a. oli Taanist toodud 28,5% ja Uus-Merimaalt 28,4%, 1936 a. Taanist juba 22,2% ja Uus-Merimaalt 28,6%. Inglismaa oma üldisest juustu sisseveost saab $\frac{2}{3}$ Uus-Merimaalt.

J. Jaanhold.

Mõnda Saksamaa piimatööstusest.

Saksamaa on üks tähtsamaid meie või välisturge. Ta veab sisse kaunis suured kogused võid ja teisi piimasaadusi, kuid ta valmistab ka neid võrdlemisi suurtes kogustes kodumaal ja tahab oma saaduste produktsiooni niivõrd kõrgele tõsta, et võimalikult vähem sisse vedada. Kui palju seal piimatalitusi ja kui suur on või aastatoodang, sellest allpool mõned andmed. Saksas töötas 1934 a. 8.325 ja 1935 a. 8.194 piimatalitust. Piima läbikäigu suuruse järgi jagunevad piimatalitused järgmiselt:

Läbikäigu suurus kg piima päevas	Piimatal. arv	% üldarv.	Valmist. võid aastas kokku dop. ts.*)	Keskm. ühe piimatal. tsentner.
Üle 2.400.000	1.411	17,1	1.799.886	2.551
1.200.000—2.400.000	1.506	18,4	724.676	962
480.000—1.200.000	2.395	29,1	464.616	396
180.000— 480.000	2.222	27,0	140.614	126
Alla 180.000	686	8,4	15.081	44
Kokku ja keskmine	8.220	100	3.142.873	767

*, Saksa tsentner = 50 kg ja dopplettsentner = 100 kg.

Saksamaal on valmistatud võid:

1934 aastal 2.781.599 dts.

1935 aastal 3.147.507 dts. ehk 13,2% juurdekasvu

1936 aastal 3.850.640 dts. ehk 22,3% „

Väiksema toodangutega kuud 1936 a. olid jaanuar 25.570 tonni ja veebruar 25.003 tonniga, kuna kõrgema toodanguga kuuks osutus juuni 39.182 tonni ja selle järele mai 38.845 tonniga. Seega on suurema ja väiksema kuude toodangute vahetõus 1:1,56, mis näitab võrdlemisi ühtlasi toodanguid kuude järgi.

„Molkerei-Zeit.“ nr. 100—1936 ja nr. 6—1937. a. järgi

J. Jaanhold.

Poola või väljavedu 1936 a.

Poolast veeti 1936 a. jooksul võid välja 109.000 tünni—20,6 milj. zloti väärtuses; 1935 a. aga ainult 55.000 tünni—10,2 milj. zloti väärtuses. Seega on või väljavedu 1936 a. eelmise aastaga võrreldes nii kvantumilt kui ka väärtuselt tõusnud 100% võrra.

Poola või läks peaaesjalikult Inglismaale, nimelt 97.780 tünni ehk 89,4% üldväljaveost (1935 a. 50.785 tünni ehk 98,5%). Teisel kohal on Saksamaa 6.026 tünniga ehk 5,5% (1935 a. 4.222 tn. — 7,5%).

Väärrib märkimist, et Poola on oma võile turgu leidnud ka Põhja-Ameerika Ühendriikides, kuhu 1936 a. väljaveeti 2.145 tünni ehk 1,9%, kuna eelmisel 1935 a. Poola või sinna üldse ei sattunud. Peale mainitud riikide veeti Poolast veel 1936 a. võid:

Palestiinasse	1.337 tn. (1935 a. 190)
Šveitsi	1.227 tn. (1935 a. 602)
Prantsusmaale	307 tn.
Portugali	233 tn.
Belgiasse	214 tn.
Tschehhoslovak.	200 tn.
Muudesse maadesse	12 tn.

Või tünni eest makseti 1936 a. keskmiselt 78—101 shillingit 68—76 shil. vastu 1935 a.

Oleks vast huvitav ära märkida mõningaid iseloomustavaid jooni Poola ühispiimatalitustest. 1925 a. kuulus Poola ühistegeliste asutuste keskusse 220 piimaühingut, 1930 a. oli neid juba 1.126. Kriisi aastail nende arv langes ja 1936 a. oli neid 1.030. 1934 a. kõik keskühingusse koondatud ühispiimatalitused kogusid 523.454.900 kg. piima. Peetakse tõenäoliseks, et peale selle osa piima, mis keskühingusse koondatud piimatalitustesse kogub, kogu Poolas toodetakse 9½ miljardi kg piima. Kogu Poolas toodetud piimast töötatakse meiereides üldse ümber umbes 13%.

Ülemaaliselt ei ole piima ümbertöötamise % kogu toodetud piimast mitte ühtlane. Nii töötatakse ida provintssides piima ümber 29,7%, kuna läänepool asuvates provintssides see arv on ainult 4,4%. Ümbertöötatud piimast kuulub 25% ümber erapiimatalitustele. 1934. a. tuli piimaühingu liikme kohta keskmiselt 1,7 lehma, 1935 a. — 2 lehma. Üksikutes raioonides on need keskmised arvud muutlikud. 58,2% ühinguist tuleb keskm. ühe liikme kohta ainult 1 lehm. 28,5% — 2 lehma, 7,5% — 3 lehma, 2,8% 4 lehma ja 3% üle 4 lehma. Idapool asuvates provintssides on 13,3% ühinguist — 1 lehm liikme kohta, 16,6% — 2 lehma, 12% — 3 lehma, 13½% — 4 lehma ja 44,6% enam kui 4 lehma. Viimases rühmas tuleb ühe liikme kohta juba keskm. 6,1 lehma. Lõuna provintssides 70% liikmetest omavad ainult ühe lehma. 65% piimaühingute liikmetel on oma maad kasutamiseks kuni 5 hektari, 30% — 5—20 hekt., 33% — 20—50 hekt. ja 1,7% üle 50 hekt.

„Molkerei-Zeit.“ nr. 25—1937. a. järgi

J. Jaanhold.

P. K. „Võiekspordi“ esinduskogu koosolek.

P. K. „Võiekspordi“ korralist esinduskogu koosolekut peeti Tallinnas 19. aprillil s.a., millest osa võttis 183 piimaühingut 239 esin-daja kaudu.

Esimehe A. Reinarti avasõnade järele valiti koosoleku juha-tajaks Th. Ugi Pöidest ja kaasjuhatajaks E. Laanemäe Jõgevalt. Protokoll kirjutajateks valitakse E. Haljasmaa Elvast ja J. Ennuse Helmest.

Seletusi möödunud aasta tegevuse ja aruande kohta andis esimees A. Reinart, äramärkides, et tegevus oli edukam, kui seda loodeti. Võiturstamise alal on tehtud edusamme, kuna eesti ja teiste maade kallimate võisortide hinna vahe on muutunud väiksemaks kui kunagi enne.

Läbirääkimistel aruande kohta avaldatakse soovi, et P. K. „Võieksport“ võtaks oma kätte kogu piimatalituste masinate ja tarbete müügi. Selle järele kinnitatakse aruanne ja ülejäägi jaotus juhatus poolt esitatud kujul.

Samuti esitatud kujul kinnitatakse 1937 a. eelarve, kuna piima kvaliteedi parandamise nõuandjate ülalpidamise kuludest osavõtmine otsustatakse järgneva koosolekuni edasi lükata.

P. K. „Võiekspordi“ poolt maksetavaid preemiaid otsustatakse muuta nõukogu ettepanekul selliselt, et liigvee esinemine preemiat ei vähenda ja et hakatakse piimaühingutele preemiat maksma ka välja-veo juustu pealt.

Juhatus ettepanekul antakse juhatusel voli sisse seada kaseiini kuivatust ja piimatalituste masinate remont-töökoda.

Nõukogust valimistele kuuluvatest liikmetest valitakse tagasi E. Tomingas Pärnust ja uutena C. Anton Aravetest ja E. Arnover Märjamaalt, asemikkudeks D. Ritslaid Räpina-Lintelt ja J. Ottas Vana-Kuustest.

Revisjoni-komisjoni valiti Th. Ugi Pöidest, A. Roosson Helmest, Th. Tuuls Taali-Niidastest, J. Velitar Arukülast ja E. Laanemäe Jõge-valt, asemikkudeks R. Andruse Väimelast, R. Piibeheht Räpina-Võhan-dust, O. Laanekuru Mäksast, M. Nõmmeots ja P. Reimann.

Läbirääkimistel avaldatakse soovi, et võihind ka suvekuudeks kindlustatakse praegusele tasemele ja et turbatööstuste asutamiseks piimaühingutele antakse odavaprotsendilist laenu.

Koosolek lõpeb J. Juudase sõnavõtuga, milles tema, olles ühe endise eksportäri tegelane ja P. K. „Võiekspordi“ nõukogu liige või-kaubandusele lähedal seisnud, P. K. „Võiekspordi“ tegevusele täit tunnustust jagab ja tema juhtidele õnne soovib edaspidiseks tegevuseks.

Meierite Koja teated.

Meierite Koja poolt korraldati kahepäevalised meierite täienduskursused Kadrinas 21. ja 22. aprillil, Viljandis 27. ja 28. aprillil ning Tartus 4. ja 5. mail s.a.

Kursustel esinesid ettekannetega eritedlased Piimasaaduste Välja-veo Kontrolljaamast, P. K. „Võieksfordist“, Üleriiklisest Piimaühisuste Keskliidust ja Rahvuslikust Jõukomiteest ning Viljandis — Öisu Piimandusinstituudist ja Tartus — Ülikooli Piimanduskabineti juhataja dr. M. Järvik.

Kursustest osavõtt oli väga elav ja ettekandeid kuulati suure huviga, sest kursused pakkusid nii palju uut meieritele teadmiste täiendamiseks ja värskendamiseks.

Kojal oli kavatsus veel käesoleva aasta kevadel korraldada seitsmepäevalist kursust Öisu Piimandusinstituudi juures, kuid seal praegu toimuva ehituse tõttu ei olnud selleks võimalik ruume saada ja arvatavasti läheb korda seda korraldada alles sügisel enne koolitööde algust.

Peale selle on Meierite Kojal praegu ettevalmistusel kahe õppe-reisu korraldamine, nimelt Taani ja Soome, mis teostuksid käesoleval suvel, kui leidub vastav arv osavõtjaid. Koja liikmetele on selleks vastavad kirjad välja saadetud.

Piimasaaduste Väljaveo Kontrolljaama aruanne.

Aprillikuul 1937. a.

	Eksportöörid					Kokku	%
	P. K. Völeksport ^a	A.-s. Rotermann	C. F. Gahlnbäck	E. Seemnev. Ühisus	J. Imhof		
1. Väljaveoks kõlblikuks tunnistatud .	19.175	—	—	—	—	19.175	99,1
2. Väljaveoks keelatud . . .	166	—	—	—	—	166	0,9
Kokku	19.341	—	—	—	—	19.341	100,0
Väljaveoks lubatud:							
Saksamaale . . .	8.060	—	—	—	—	8.060	49,9
Põhja-Inglim. .	7.169	—	—	—	—	7.169	—
Mujale „ . . .	—	—	—	—	—	8.086	50,1
Muud müügid .	1	—	—	—	—	1	—
Kokku	16.147	—	—	—	—	16.147	100,0
1936. a. aprillikuul väljaveoks lubatud 13.794 1937. a. rohkem 17,1%							
1. Väljaveoks kõlblikuks tunnistatud .	15.809,9	3.269,5	1.003,0	5.036,0	5.096,0	30.214,4	
2. Väljaveoks keelatud . . .	59,0	—	—	—	—	59,0	
Kokku	15.868,9	3.269,5	1.003,0	5.036,0	5.096,0	30.273,4	
Väljaveoks lubatud:							
Saksamaale . . .	9.967,0	—	—	—	—	9.967,0	
P.-Ameerika Ühendriigesse .	—	—	—	3.924,0	3.871,0	7.795,0	
Prantsusmaale .	2.652,0	2.481,5	1.094	—	614,0	6.841,5	
Venemaale . . .	6.087,9	—	—	—	—	6.087,9	
Indo-Hiinasse .	—	—	—	2.684,0	—	2.684,0	
Belgiasse	—	301,0	—	—	—	301,0	
Gotonousse . . .	—	—	—	151,0	—	151,0	
Kokku	18.706,9	2.782,5	1.094,0	6.759,0	4.485,0	33.827,4	
C. Kondenspiim (netto kg)							
Inglismaale . . .	8.833,2	—	—	—	—	8.833,2	
Vaba lattu	435,4	—	—	—	—	435,4	
Kokku	9.268,6	—	—	—	—	9.268,6	
D. Piimapulber (netto kg)							
Saksamaale . . .	1.000,0	—	—	—	—	1.000,0	
Kokku	1.000,0	—	—	—	—	1.000,0	

Kontrolljaam.

Võihindamise teated aprillikuul 1937. a.

Piimatilutuse nimetus	Kontrolliks esitatud tüüni	Selfest pallide järgi tüüni					I sorti %	Vee % alam- ja ülemmäär	Täiendavad märkused ja või vead
		I sorti		II sorti		Väljav. kõlb- määr hinnat. alla 10 palli			
		13	12-13	11-12	10-11				
Virumaa	1 530	329	1 117	84	—	—	94,5	—	
Emumäe	52	—	52	—	—	—	100	14,2—14,8	
Ida-Alutaguse	12	—	12	—	—	—	100	13,3—14,6	
Iisaku	27	—	23	4	—	—	85,2	14,0—15,3	seisnud maitse
Jõhvi	140	60	80	—	—	—	100	14,8—15,9	
Kadila	48	—	45	3	—	—	93,8	13,9—15,1	seisnud maitse
Kadrina ept.	73	—	73	—	—	—	100	13,9—16,0	
Kohala	75	22	53	—	—	—	100	14,5—16,0	
Kunda	50	—	50	—	—	—	100	14,3—15,9	
Läekvere	78	18	60	—	—	—	100	12,8—15,2	
Lüganuse	6	—	5	1	—	—	83,3	14,5—15,3	seisnud maitse, 1 tn. 11 p. pakkimise tõttu siseturgu
Mäetaguse	105	—	105	—	—	—	100	14,4—15,3	
Nadalama	47	9	38	—	—	—	100	14,0—15,9	
Oonurme	11	—	11	—	—	—	100	12,7—13,3	
Porkuni	70	7	63	—	—	—	100	14,0—15,9	
Rakvere	5	—	5	—	—	—	100	15,2	
Salla-Tammiku	44	15	29	—	—	—	100	14,4—15,9	
Simuna	55	—	55	—	—	—	100	14,3—16,4	6 tn. 12 p. vee %, 16,4
Tudulinna	40	—	40	—	—	—	100	13,9—15,5	
Vaivara	—	—	—	—	—	—	—	—	
Valgjõe	39	—	39	—	—	—	100	15,0—15,7	
Vihula	284	151	133	—	—	—	100	15,0—15,9	
Viru-Jakobi	54	—	54	—	—	—	100	14,3—15,8	
Viru-Nigula	15	—	15	—	—	—	100	13,0—13,2	
Väike-Maarja	200	47	77	76	—	—	62,0	14,7—15,9	ebap. maitse ja hapu
Järvamaa	2 268	191	1 941	136	—	—	94,0	—	
Albu	103	—	101	2	—	—	98,1	12,4—15,5	seisnud maitse
Alliku	112	12	100	—	—	—	100	15,0—15,8	
Ambla	205	10	149	46	—	—	77,6	13,8—15,9	ebap. lõhn, maitse ja hapu
Anna	45	7	38	—	—	—	100	14,7—16,0	
Aravete	113	21	92	—	—	—	100	13,3—15,2	
Vajangu	115	6	65	44	—	—	61,7	14,0—15,9	ebap. maitse ja hapu
Esna	105	33	72	—	—	—	100	15,0—16,2	9 tn. 13 p. vee %, 16,2
Jändja ept.	40	—	34	6	—	—	85,0	14,2—15,9	ebap. hapu
Järva-Jaani	252	—	252	—	—	—	100	13,7—15,8	
Kahala	73	—	69	4	—	—	94,5	14,2—16,3	seisnud maitse, 12 tn. 12 p. vee %/o 16,2 ja 16,3
Kihme	60	—	52	8	—	—	86,7	12,4—15,9	jooneline
Koeru	132	—	124	8	—	—	93,9	12,2—15,0	metalli maitse
Koigi	96	27	69	—	—	—	100	13,7—15,0	
Kolu	40	—	32	8	—	—	80,0	13,5—14,7	ebap. maitse, 13 tn. 12 p. alakaalus
Kärevere	42	—	42	—	—	—	100	15,0—15,9	

Piimatalituse nimetus	Kontrolliks esitatud tühni	Sellest pallide järgi tünni				Väljav. kõib- matu hinnat. alla 10 palli	I sorti %	Vee % alam- ja ülemäär	Täiendavad märkused ja või vead
		I sorti		II sorti					
		13	12-13	11-12	10-11				
Lõõla-Vissuvere	36	8	28	—	—	—	100	15,0—16,2	3 tn. 12 p. vee % 16,
Mäo-Mäeküla	39	—	39	—	—	—	100	13,6—14,2	
Pikevere	151	28	123	—	—	—	100	13,4—15,5	seisnud lõhn ja maitse 5 tn. 11 p. vee % 16,
Päinurme	69	—	69	—	—	—	100	14,0—15,4	
Türi	239	29	210	—	—	—	100	13,6—15,9	
Udeva	60	—	60	—	—	—	100	15,4—15,9	
Vägeva	78	—	68	10	—	—	87,2	14,1—16,1	
Väatsa	63	10	53	—	—	—	100	14,1—15,3	
Harjumaa	1 424	87	1 324	13	—	—	99,1	—	ebap. maitse
Alavere	22	—	18	4	—	—	81,8	12,9—13,4	
Alu-Sikeldi	30	—	30	—	—	—	100	14,7—15,9	seisnud maitse kirju, jooneline
Anija	31	—	31	—	—	—	100	13,7—15,7	
Ardu	83	—	83	—	—	—	100	13,7—15,4	
Aruküla	—	—	—	—	—	—	—	—	
Harju-Kabala	31	—	31	—	—	—	100	14,0—15,7	
„ -Kõnnu	136	18	118	—	—	—	100	12,7—15,9	
Järvakandi	63	7	56	—	—	—	100	13,7—14,8	
Kaiu	133	—	133	—	—	—	100	13,6—15,8	
Kehtna	58	—	58	—	—	—	100	13,5—15,9	
Kiuu	114	14	100	—	—	—	100	12,6—14,8	
Kloostri	60	—	60	—	—	—	100	14,0—16,0	
Kolga	—	—	—	—	—	—	—	—	
Kose	189	—	189	—	—	—	100	13,0—15,3	
Kädva	33	—	31	2	—	—	93,9	14,1—15,6	
Loo	51	—	44	7	—	—	86,3	12,6—16,0	
Nissi	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nõva	—	—	—	—	—	—	—	—	
Raasiku	12	—	12	—	—	—	100	14,4—15,3	
Rapla ept.	61	23	38	—	—	—	100	14,0—14,9	
Tammiku	86	18	68	—	—	—	100	13,5—15,3	
Vajda	6	—	6	—	—	—	100	14,5—16,5	
Varbola	106	—	106	—	—	—	100	14,1—15,7	
P. K., „Võieksport“	—	—	—	—	—	—	—	—	
Äksi	119	7	112	—	—	—	100	13,4—15,5	
Läänemaa	1 261	58	1 170	33	—	—	97,4	—	värvi täpid sees
Agapää	—	—	—	—	—	—	—	—	
Emmaste	33	7	15	11	—	—	66,7	14,0—15,8	
Kasari ept.	30	—	30	—	—	—	100	13,4—15,5	ebap. lõhn ja maitse
Kivi-Vigala	61	—	48	13	—	—	78,7	13,4—15,3	
Kullamaa ept.	140	—	140	—	—	—	100	14,3—15,9	
Kõrgesaare	—	—	—	—	—	—	—	—	
Lihula	139	—	139	—	—	—	100	13,5—14,8	

Piimatallituse nimetus	Kontrolliks esitatud tünni	Sellest pallide järgi tünni				Väljav. kõlb- matu hinnat. alla 10 palli	I sorti %	Vee % alam- ja ülemmäär	Tälandavad märkused ja või vead
		I sorti		II sorti					
		13	12-13	11-12	10-11				
Lähtru-Martna ept.	83	—	83	—	—	100	13,7—15,0		
Lääne-Nigula . . .	156	18	138	—	—	100	14,3—15,9		
Massu	218	9	209	—	—	100	13,8—15,9	36 tn. 12 p. või pinnal kontrollmärgi all eraldi ja silumata või tükk — väljaveoks keelatud	
Mihkli	15	—	12	3	—	80,0	14,4—15,8	laht. vesi seisn. maitse	
Märjamaa ept. . .	22	—	22	—	—	100	12,9—14,0		
Paadremaa	94	14	80	—	—	100	13,4—14,8		
Parila ept.	3	—	—	3	—	—	15,0	seisn. maitse	
Piirsalu	21	—	21	—	—	100	13,6—14,0		
Sinalepa	17	—	14	3	—	82,4	13,8—15,0	seisn. maitse	
Sipa	47	—	47	—	—	100	14,5—15,6		
Taebla ept.	—	—	—	—	—	—	—		
Valgu	34	10	24	—	—	100	12,8—15,3		
Varbla	101	—	101	—	—	100	13,0—15,9		
Velise ept.	—	—	—	—	—	—	—		
Võhma-Vanamõis- sa ept.	47	—	47	—	—	100	14,3—15,9		
Saaremaa	1 208	180	1 020	8	—	99,3	—		
Karja	25	—	24	1	—	96,0	13,4—15,8	seisnud maitse	
Maasi	18	—	18	—	—	100	13,8—14,9		
Muhu	125	71	54	—	—	100	14,0—15,8		
Mustjala	17	—	10	7	—	58,8	14,7—15,1	seisnud maitse	
Pihkla	53	—	53	—	—	100	13,3—15,8		
Põide	452	29	423	—	—	100	14,6—15,8		
Salme ept.	68	—	68	—	—	100	14,8—15,5		
Sörve	76	—	76	—	—	100	14,0—15,5		
Torgu	113	52	61	—	—	100	13,4—14,5		
Tõlluste	36	—	36	—	—	100	14,1—14,9		
Valjala	225	28	197	—	—	100	14,3—16,2	9 tn. 12 p. vee % 16,2	
Pärnumaa	2 619	285	2 267	62	—	5	97,4	—	
Abja-Paluoja . . .	51	8	43	—	—	100	13,5—15,2		
Abja-Sarja	38	—	38	—	—	100	14,2—15,5		
Aesoo-Hakkaja . .	28	—	28	—	—	100	14,9—15,4		
Are	88	—	88	—	—	100	13,8—15,3		
Audru-Lindi	43	8	35	—	—	100	14,1—15,1		
Häädemeeste	7	—	2	5	—	28,6	14,0—14,6	seisn. maitse	
Jäärja	7	—	7	—	—	100	13,8—14,6		
Kabli ept.	14	—	14	—	—	100	14,0—14,6		
Kaisma	93	11	82	—	—	100	14,2—15,6		
Kamali	26	—	22	4	—	84,6	14,0—15,1	seisnud maitse	

Pilmatalituse nimetus	Kontrolliks estatud tunnid	Sellest pallide järgi tunni				Väljav. kõlb- matu hinnat. alla 10 palli	I sorti %	Vee % alam- ja ülemaäär	Täiendavad märkused ja või vead
		I sorti		II sorti					
		13	12-13	11-12	10-11				
Kasna	45	—	45	—	—	100	13,4—15,6		
Koonga	109	33	76	—	—	100	13,3—16,0		
Laiksaare	11	—	11	—	—	100	15,1—15,7	1 tn. 12 p. alakaal.	
Lelle-Lokuta	75	—	75	—	—	100	11,8—14,2		
Löpfe	104	41	63	—	—	100	14,1—15,9		
Penuja	51	—	45	6	—	88,2	13,3—14,8	ebap. maitse	
Polli-Peraküla	20	—	16	4	—	80,0	13,2—15,1	seisnud maitse	
Pärnu	156	19	137	—	—	100	14,4—15,9		
Pärnu ept.	30	—	23	7	—	76,7	14,0—15,0	ebap. maitse	
Pärnu-Jakobi	222	—	222	—	—	100	12,6—14,8		
Pöögli	59	—	59	—	—	100	13,7—15,4		
Riisa	9	—	3	6	—	33,3	14,0—17,0	seisnud maitse, 3 tn. 11 p. vee % 17,0	
Saapaküla	22	—	22	—	—	100	14,8—15,4		
Seli	93	9	84	—	—	100	14,4—15,6		
Sikana	22	—	11	11	—	50,0	13,0—14,7	rasva täp. sees, seisn. m.	
Sindi ept.	52	26	26	—	—	100	14,6—15,7		
Sinejärve	50	—	50	—	—	100	14,2—15,4		
Suigu-Tammiste	52	—	52	—	—	100	13,3—15,5		
Surju	50	30	20	—	—	100	14,6—15,3		
Suurejõe	124	25	99	—	—	100	12,6—15,9		
Särghaua	—	—	—	—	—	—	—		
Taali-Niidaste	14	—	11	3	—	78,6	12,9—13,3	seisnud maitse	
Tahkuranna	13	—	4	7	—	30,8	14,5—15,2	liig valge, seisnud ja vana maitse	
Talli	28	—	28	—	—	100	12,6—14,6		
Talli II	1	—	—	—	1	—	16,1	vana lõhn ja maitse	
Tori-Jõesuu	60	—	60	—	—	100	12,9—15,1		
Tori-Ore	52	—	52	—	—	100	13,0—14,2		
„ -Selja	75	20	55	—	—	100	13,8—15,0		
Tõhela	92	25	67	—	—	100	13,4—15,5		
Tõstamaa	58	—	58	—	—	100	13,6—15,3		
Uue-Kariste	20	—	20	—	—	100	14,6—15,6		
Uulu	49	—	40	9	—	81,6	14,2—15,6	seisnud maitse	
Vahenurme	47	—	47	—	—	100	13,5—15,7		
Vana-Vändra	146	30	116	—	—	100	12,1—14,7		
Voltveti	79	—	79	—	—	100	12,9—15,4		
Vändra-Massu	64	—	64	—	—	100	12,8—16,4	6 tn. — 12 p. vee % 16,4	
„ -Rahnoja	34	—	34	—	—	100	14,0—14,7		
„ -Vihtra	30	—	30	—	—	100	12,9—15,0		
Võlla-Kihlepa	6	—	4	—	2	66,7	13,5—16,7	metalli ja vana maitse, 1 tn. 12 p. vee % 16,7	
Viljandimaa	3 541	313	3 096	123	6	3	96,3	—	
Adavere	48	—	48	—	—	100	13,5—14,5		
Aidu	36	—	36	—	—	100	13,7—15,9		
Annamõisa ept.	47	5	42	—	—	100	15,3—16,0		

Piimatalituse nimetus	Kontrolliks estatud tühni	Sellest pallide järgi tünni				Väljav. kõb- matu hinnat. alla 10 palli	I sorti %	Vee % alam- ja ülemäär	Täiendavad märkused ja või vead
		I sorti		II sorti					
		13	12-13	11-12	10-11				
Imavere	220	38	182	—	—	—	100	13,0—15,0	
Kaarli	25	—	25	—	—	—	100	13,8—15,4	
Kaavere	40	—	40	—	—	—	100	14,4—15,1	
Kabala-Kurla	91	—	91	—	—	—	100	14,2—15,7	
Kablaküla	24	—	21	3	—	—	87,5	14,3—15,4	värvi täp. sees, seisn. m.
Kalmetu	37	—	37	—	—	—	160	14,0—15,2	
Kamari	26	—	26	—	—	—	100	13,7—14,7	
Kildu	22	—	18	4	—	—	81,8	13,6—15,5	seisnud maitse
Kolga-Jaani	167	37	110	20	—	—	88,0	13,2—15,0	ebap. hapu
Kärstna	112	20	92	—	—	—	100	13,4—15,2	
Kõo-Arusaare	104	—	104	—	—	—	100	13,9—15,5	
„-Venevere ept.	35	—	26	6	—	3	74,3	13,5—16,5	vana, metalli m.
Lahavere	25	—	20	5	—	—	80,0	14,5—15,7	seisn. m.
Loodi	59	14	45	—	—	—	100	13,0—15,6	
Lustivere	137	—	137	—	—	—	100	13,0—15,4	
Lätkalo-Lalsi	44	—	44	—	—	—	100	13,2—14,6	
Mustla ept.	20	—	20	—	—	—	100	12,2—14,3	
Nurmekunda	70	—	65	5	—	—	92,9	12,7—15,0	ebap. hapu
Oiu	150	17	133	—	—	—	100	14,0—15,7	+ tn. — 12 palli — määr- dinud sisepakendi tõttu väljaveoks keelatud
Olustvere-Tääksi	93	10	83	—	—	—	100	13,6—15,8	
Pajusi-Kalana	49	8	41	—	—	—	100	13,7—14,8	
„-Paala	33	—	33	—	—	—	100	14,5—15,6	
Pilistvere	148	—	148	—	—	—	100	13,4—15,9	
Puiatu	34	—	34	—	—	—	100	14,1—15,3	
Põitsamaa	202	17	185	—	—	—	100	12,7—15,4	
Rutikvere	47	21	26	—	—	—	100	14,2—15,9	
Suure-Jaani	96	14	82	—	—	—	100	14,2—15,8	
„-Kõpu	95	—	95	—	—	—	100	13,3—15,7	
Sürgavere	75	13	62	—	—	—	100	13,4—15,6	
Tapiku	40	—	26	8	6	—	65,0	13,8—15,8	valge, rasva täpid sees, ebap. m.
Tarvastu	165	58	107	—	—	—	100	14,3—15,7	
„-Mõnnaste	61	—	53	8	—	—	86,9	14,0—15,7	metalli maitse
Umbusi	113	—	97	16	—	—	85,8	12,7—14,7	„ „
Uue-Võidu	27	—	27	—	—	—	100	14,1—14,3	
Usna	55	—	55	—	—	—	100	14,4—15,6	
Vastemõisa	127	31	96	—	—	—	100	14,3—15,5	
Viljandi	235	10	177	48	—	—	79,6	13,8—15,3	ebapuh. hapu, eba- puhas maitse
Villevere	65	—	65	—	—	—	100	13,8—15,8	
Võhma	226	—	226	—	—	—	100	13,2—15,9	
Õisu ept.	16	—	16	—	—	—	100	14,7—15,3	
Tartumaa	2 933	162	2 640	110	16	5	95,5	—	
Aakre	28	—	22	6	—	—	78,6	13,6—15,2	kollas. rasva täpid sees
Ahja	63	—	59	4	—	—	93,7	14,3—15,4	seisnud maitse

Piimatalluse nimetus	Kontrolliks esitatud tünni	Sellest pallide järgi tünni					I sorti %	Vee % alam- ja ülemäär	Täiendavad märkused ja või vead
		I sorti		II sorti		Valjav. kolb- matu hinnat. alla 10 palli			
		13	12-13	11-12	10-11				
Varbevere	121	—	121	—	—	—	100	12,4—15,8	
Vidriku	46	9	37	—	—	—	100	14,2—15,5	
Voldi	17	—	17	—	—	—	100	15,1—15,7	
Valgamaa	992	93	899	—	—	—	100	—	
Helme	291	54	237	—	—	—	100	13,9—15,5	
Kaagjärve	16	—	16	—	—	—	100	14,9—16,0	
Karula	123	—	123	—	—	—	100	13,6—15,0	
Kuigatsi	128	8	120	—	—	—	100	14,6—15,9	
Lastre	171	21	150	—	—	—	100	14,0—15,5	
Leebiku	79	—	79	—	—	—	100	14,3—15,7	
Restu	134	10	124	—	—	—	100	14,5—15,9	
Võime	50	—	50	—	—	—	100	14,2—14,6	
Võrumaa	1 515	111	1 353	43	6	2	96,6	—	
Kahkva	71	—	61	10	—	—	85,9	14,2—15,8	ebapuhas lõhn ja maitse
Kanepi	114	—	114	—	—	—	100	13,8—15,4	
Kikkaoja	118	23	95	—	—	—	100	13,7—14,7	
Koiola	27	—	21	6	—	—	77,8	14,9—15,6	seisnud maitse, 1 tn. 12 p. vale registriga märklauad, kontrollmärk pahempidi peale pandud — väljaveoks keelatud
Krabi	38	—	38	—	—	—	100	14,6—15,1	
Kärgula	38	7	31	—	—	—	100	14,0—15,8	
Kõllest-Kioma . .	34	—	34	—	—	—	100	14,8—16,1	7 tn. — 12 p. vee % 16,1
Leevaku	60	—	60	—	—	—	100	14,0—15,3	
Lindora	43	—	43	—	—	—	100	13,8—15,4	
Linnamäe	2	—	—	—	—	2	—	13,3	käärinud hapu
Luutsniku	30	9	21	—	—	—	100	14,5—17,0	10 tn. 12 p. vee % 17,0
Misso	16	—	16	—	—	—	100	14,3—15,7	
Mõniste	90	10	70	10	—	—	88,9	12,4—14,9	metalli ja rasva m., kirju, määritud
Noorits-Metsküla .	38	—	38	—	—	—	100	14,1—15,3	
Räpina-Linte . . .	104	10	94	—	—	—	100	12,7—15,4	
„ -Võhandu	82	10	72	—	—	—	100	13,6—15,3	
Rõnge	68	8	60	—	—	—	100	14,0—15,2	
Sänna	20	—	8	12	—	—	40,0	13,7—14,8	koll. rasva täp. sees, seisn. maitse, ebapuhast hapu
Sõmerpalu	42	6	36	—	—	—	100	13,9—15,4	
Tamme	80	—	74	—	6	—	92,5	14,1—15,3	metalli maitse
Uue-Antsla	143	28	115	—	—	—	100	13,8—15,3	

Piimatalituse nimetus	Kontrolliks sahtatud tünnid	Sellest pallide järgi tünnid					I sorti %	Vee % alam- ja ülemmäär	Täiendavad märkused ja või vead
		I sorti		II sorti		Väljav. kõlb- matu hinnat, alla 10 palli			
		13	12-13	11-12	10-11				
Vaabina . . .	66	—	66	—	—	—	100	13,5—15,3	
Vastseliina . .	105	—	105	—	—	—	100	12,9—15,9	
Viitina . . .	20	—	15	5	—	—	75,0	13,8—15,5	seisnud maitse
Väimela . . .	66	—	66	—	—	—	100	14,4—16,2	13 tn. 12 p. vee ^{0/0} / ₀ 16,1 ja 16,2
Petserimaa . .	50	—	39	11	—	—	78,0	—	
Meremäe . . .	50	—	39	11	—	—	78,0	14,2—15,7	seisn. lõhn ja maitse
Aprill 1937	19 341	1 809	16 866	623	28	15	96,6	—	
„ 1936	14 666	1 529	12 344	654	109	30	94,6	—	